menedzser, vagy éppen biztonságszervezõ menedzser, személy- és vagyonõr, testõr.

Pályaalkalmasság

Az életpálya az emberi élet során egymás után következõ és folyamatos láncot alkotó munkatevékenységek sorozata. A legszélesebb körû hatások között értelmezzük az alkalmasság fogalmát e tekintetben: a pályaalkalmasság a munkaalkalmasságnak azon széles skálája, amely magában foglalja az egyén és a valószínû beosztások, munkakörök, foglalkozások adottságainak megfelelését.

Összefoglalásként leszögezhetjük: a mindennapi gyakorlatban növekszik az alkalmasság (pszichológiai, egészségügyi értelemben is) és vizsgálata, jelentõsége a munkaerõ kiválasztásában és alkalmazásában. A munkaerõ drágasága miatt még tökéletesebb alkalmassági rendszerek, szûrõvizsgálatok kialakítására törekszenek az emberek.

Tehát az alkalmasság döntõen az egyéni képességek, készségek, mentális, affektivitás, motiváció, valamint az ezeknek megfelelõ munkaprofil, emocionális munkaadottságok és a munka dinamizmusának összhangján múlik. Az egyéni tényezõcsoportok szintjének vizsgálása a valóságban alkati, egészségi, érzékszervi adottságok, képességek és a személyiség szintjén jelennek meg.

Sabjanics István

Felhasznált irodalom:

Csirszka János: *Pályalélektan*, Gondolat Kiadó 1966.

Paul E. Torgersen–Irwin T. Weinstock: *A vezetés integrált felfogásban* I–II. kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1979

Klein Sándor: *Munkapszichológia*, Gondolat Kiadó 1980,I–II. kötet 773 p.

Budapest 1988. BME, Mérnöktovábbképzõ Intézet, 136. p.,szerk.: dr. Kiss György

Barakonyi K .– Loramge D: *Stratégiai menedzsment*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992

Farkas Ferenc – Karolini Mártonné – Poór József: *Személyzeti/emberi erõforrás-menedzsment*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1994

Pintér Zsolt: *A személyzetbeszerzésrõl I–III*., Humánpolitikai Szemle, 1994.11/12.1995/1.

Zrinszky László: *A felnõttképzés tudománya*, OKKER, Budapest 1995

Gáspár László: *Bevezetés az emberi erõforrások elméletébe*, Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs 1995

dr. Kõvári György: *Gazdálkodás az emberi erõforrásokkal*, Szöveggyûjtemény, Budapest 1995

Poór József – Borgulya Istvánné – Mohácsi Gabriella: *Nemzetközi emberi erõforrás menedzsment*, Budapest 1996

Kõrösi Katalin: *A kiválasztásról I–II*., Humánpolitikai Szemle 1998/9–10.

Dara Péter: *A humánstratégia és a szervezeti stratégia összefüggése,* Humánpolitikai szemle, 1998/11, dr. Nemeskéri Gyula

A munkaköri értékelési rendszer kidolgozásának és bevezetésének tapasztalatai, Munkaügyi Szemle 1999/10.

Románia az európai integráció útján

A Szovjetunió felbomlásával és a hidegháború befejeztével a közép- és kelet-közép-európai országok és nemzetek számára új korszak kezdõdött, esély, lehetõség nyílt a változásokra, a *változtatásokra*, valamint arra, hogy, mintegy természetes folyamat részeként, ezen nemzetek identitástudata módosuljon. Mára teljesen nyilvánvaló, hogy egy nemzet számára nem valamely – sokszor teljesen természetellenesen „összekapcsoló" – ideológia, hanem a kulturális sajátosságok, hasonlóságok és különbségek a döntõek, melyek gyakran csak ideig-óráig veszik figyelembe az adminisztratív határokat.

Földrajzi ismereteink azt súgják, hogy Európát említve Gibraltártól az Urál hegység nyugati lejtõjéig, a Kola-félszigettõl a Boszporusz-Dardanellákig terjedõ területet tartsuk szem elõtt, de józan eszünket is latba vetve, túlzás nélkül állíthatjuk, hogy sem Kirgizsztán, sem Kazahsztán, sem Örményország, vagy éppen a jelenleg még NATO-tagállam Törökország sem lehet a kulturális értelemben szemlélt Európa része. Idekívánkoznak Samuel P. Huntingon szavai: „Mi is Európa? Európát északon, nyugaton és délen tengerek határolják, ezek délen egyértelmûen egybeesnek a kulturális törésvonalakkal. De hol van Európa keleti határa? Mely államokra gondoljunk európaiként, egyben potenciális Európa Unió-tagként, NATO-tagként, egyéb szövetségek tagjaiként?"

Az Európai Unió két alapvetõ elv szerint mûködik: az integráció iránya a *szupranacionalitás* és ezen egységes struktúrák alapja a *homogenitás*. Számunkra egyértelmû, hogy a szupranacionális fejlõdés egységes, homogén intézményi és gazdasági szer-

kezet nélkül nem képzelhetõ el.

Ez a két alapelv ez idáig nem sérült meg, pedig lett volna rá alkalom. Az EU mediterrán kibõvülésével több, a közösség országaihoz viszonyítva kevésbé fejlett állam került be az integráció folyamatába (Spanyolország, Portugália, Görögország). E három állam csatlakozása többé-kevésbé gördülékenyen folyt le: kaptak idõt (átmeneti könnyítések) és pénzt (strukturális alapok), hogy fokozatosan és sikeresen alkalmazkodjanak az egységes belsõ piac körülményeihez. Így a homogenitás eszméje csak kis mértékben sérült.

Az 1980-as évek Európai Közössége már nem az új évezred Európai Uniója. Ma már az EU tagállamai szuverenitásuk jóval nagyobb részét ruházzák át a szupranacionális szervekre. Ennélfogva több a konfliktushelyzet, több kötelezettségnek kell eleget tenni, több kompromisszumot kell kötni mindkét félnek. Nyilván az új tagállamok is élvezni fogják majd az átmeneti könnyítéseket és részesülnek a strukturális alapokból, ám a kelet-közép-európai államok uniós csatlakozása ma már nem merül ki a „kapnak idõt” és „kapnak pénzt” megoldásban. A tagállamok politikai és gazdasági fejlettsége ma olyan mély integrálódást eredményezett, amelybe a kommunizmus poklát megjárt európai országok nehezen épülhetnek be. Az intézményesített államközi együttmûködés többlépcsõs fejlõdési modellt hozott létre, amely a vámuniótól, a közös piac kiépítésén keresztül, a gazdasági és a valutaunió kialakításáig tartott. És minél inkább mélyül és átfogóbbá válik az integráció, annál inkább marad fenn, esetleg növekszik a távolság az EU, illetve tagállamai és a jelölt államok között. Másszóval az EU két alapvetõ erõfeszítése, *az integráció mélyülése* és *a keleti bõvítés* olvasatunkban szemben áll egymással. Ebben látjuk a jelenlegi helyzet tudathasadásos állapotát.

Az EU a jelölt államok elbírálásában kidolgozott egy feltételrendszert, amelyet 1993-ban fogadtak el a koppenhágai csúcstalálkozón. Ezek a feltételek ma is alapvetõ kritériumok a tagjelöltek megítélésében.

Az elsõ feltételcsoport politikai jellegû kötelezettségeket szab meg. Így a határozat értelmében a tagállam minõség feltételezi, hogy az illetõ országban léteznek olyan stabil intézmények, amelyek garantálják a demokratikus rendszer mûködését, a törvény hatalmát. A csatlakozni óhajtó államoknak garantálniuk kell a demokratikus szabadságjogokat – poiltikai pluralizmust, a vélemény- és vallásszabadságot –, olyan szabad választásokat kell lebonyolítaniuk, amelyek lehetõvé teszik a különbözõ pártok közötti demokratikus hatalomváltást. Ugyancsak a politikai kritériumok közé tartozik az emberi jogok szavatolása, illetve a kisebbségek és azok jogainak védelme és tiszteletben tartása.

Egy másik feltételcsoport gazdasági jellegû kritériumokat határoz meg. Az elsõ és legfontosabb egy mûködõképes piacgazdaság léte. A piacgazdaságnak az állami szektor privatizációjával, az árak liberalizálásával és ezek adminisztratív ellenõrzésének megszûnésével, az árak stabilizálása révén kell létrejönnie. Ugyanakkor egy olyan erõs pénzügyi-banki rendszert ír elõ, amely képes a pénzfölöslegek begyûjtésére, illetve ezeket a gazdasági fejlõdés serkentésére tudja irányítani. Szintén elengedhetlen a tartós gazdasági növekedést megalapozó makrogazdasági stabilitás megteremtése. Itt elsõsorban az árak stabilizációja, a költségvetési egyensúly létrehozása és a kükereskedelmi mérleg egyensúlyban tartása a fontos.

Egy másik gazdasági feltétel a tagjelölt állam azon képessége, hogy helyt tudjon állni az uniós piaci verseny körülményei között. Ez talán a legösszetettebb feltétel. Magába foglalja az összes olyan gazdasági feltételt, ami a versenyképességet szavatolja az infrastruktúra kiépítésétõl az oktatási rendszeren keresztül a mûködõ piacgazdaságig.

A harmadik feltételcsoport a tagsági minõségbõl fakadó kötelezettségeket szabja meg. Eszerint a jelölt országnak képes kell lennie felvállalni a közös politikai, gazdasági és monetáris unió célkitûzéseit. Ez a feltétel mindenek elõtt a közösségi vívmányok, az un. „acquis communautaire” átvételét, a jelölt államok és az EU jogrendszere közti közelítést jelenti. Ez pedig óriási munka, már csak ha arra gondolunk, hogy a közösségi vívmányok több mint egy negyvenéves folyamat eredményei.

A politikai feltételeket tekintve Románia többékevésbé megfelel az EU-tagságnak. Kétségtelen, hogy Romániában garantáltak a demokratikus szabadságjogok, ezen belül a véleménynyilvánítás- és a vallási szabadság. Ellenben hiányosságok tapasztalhatóak az igazságszolgáltatásban a megfelelõen képzett bírók számát illetõen, ugyanakkor kételyek merülnek fel az igazságszolgáltatás teljes függetlenségét illetõen is.

Általános emberi jogi hiányosságok is adódnak (pl. az állami gondozásban levõ gyerekek problémája).

A kisebbségi jogok tiszteletben tartása terén sem kielégítõ Románia helyzete. Más régióbeli országhoz hasonlóan a romániai társadalom szintjén is létezik egy, a roma nemzetiségûeket negatívan érintõ diszkrimináció. A szexuális kisebbségek jogainak tiszteletben tartása sem problémamentes. A „híres-hirhedt” Büntetõjogi Törvénykönyv 200-as cikkelyének a már „enyhített” változata sem felel meg teljesen az uniós

elvárásoknak. Ehhez társul még a román közvéleményben tapasztalható, a homoszexuálisokat mélyen elítélõ hangulat, ami elsõsorban az ortodox egyház merevségének tudható be.

Az átmeneti korszak kezdete Romániát sokkal hátrányosabb helyzetben találta ***gazdaságilag is***, mint más volt szocialista kelet-közép-európai államot. A nemzetgazdaság majdnem teljesen állami irányítás alá tartozott, a magánszféra körülbelül a GDP 12,8%-át adta. Az „ultraközpontosított" vezetési rendszer hatékonytalanságát tetézték az energiaintenzív ágazatokban folytatódó beruházások, valamint a külföldi tõkebeáramlás fékezése. Ez utóbbi folyamat célja a küladósság erõltetett, minden racionális alapot mellõzõ – a nyilvánvaló politikai szándéktól kísért – drasztikus csökkentése volt. A gazdaságban a régi rendszer által burkolt szerkezeti egyensúlytalanságok felszínre törtek. Az átmeneti korszakot mindenképpen a kezdeti visszaesés utáni enyhe növekedés jellemzi.

Ennek ellentéte minden bizonnyal a természetellenesen lelassult gazdasági és jogi reformcsomagnak tudható be. Ennek okai többek közt a gyenge intézményi strukturáltság, *a tulajdonjogok rendezetlensége* (a visszaszolgáltatandó ingatlanok, az állami vállalatok, a tisztázatlan tulajdonú kereskedelmi javak esete), az állami beavatkozás tartóssága, bürokrácia, melyek együttes jelenléte jelentõs árnyékgazdaságot (szürke- vagy feketegazdaság), valamint *nem mûködõ piacgazdaságot* eredményez.

A leglényegesebb változásnak az autarchikus, elszigetelt gazdálkodási formákról a nemzetközi nyitásra való áttérés tekinthetõ. Az EU és Románia közötti gazdasági kapcsolatok évrõl évre bõvülnek. A beruházások alacsony színvonala a magas inflációs rátának köszönhetõ, amely a nagyfokú bizonytalanság jele, ezáltal elmaradt a külföldi tõke beáramlása is. Csökkentek a megtakarítások a reálbérek hasonló irányú alakulása miatt. Az ország lassan-lassan „felemésztette" tartalékait, kénytelen volt növelni adósságait.

A magas inflációhoz járul hozzá az a tény, hogy a magáncégek, profitjuk maximalizálása érdekében, nem a termékminõséget, illetve mennyiséget változtatják, hanem egyszerûen felemelik az alkalmazott áraikat. Az ipari termelés visszaesése, valamint a kereskedelem döntõen magas részaránya fenntartja a jelenlegi inflációs állapotokat, amellyel szemben mindaddig nem vehetõ fel hatékony harc, amíg a belsõ termelést nem ösztönzik kellõképpen.

Az átmeneti korszak másik sajátossága a kettõs deficit, (éspedig az államháztartási, valamint a folyó fizetési mérlegé), amelynek oka az intézményileg gyengén strukturált nemzetgazdaság talaján alkalmazott liberalizációs politikákban keresendõ. A költségvetési mérleg hiányát a bevételezési nehézségek közepette fokozódó kiadások okozták, mely a következõ korrelációs elemzés konkrét számértékeibõl is kiderül. Ezt követõen a fiskális politika szigorításának lehettünk tanúi, amely ugyanakkor felfogható úgy is, mint egyfajta közeledés a Maastricht-i konvergenciakritériumokhoz.

Ahhoz, hogy a nemzetgazdaságban végbemenõ folyamatok fölött *érdemben is* „ítélkezni" tudjunk, egy makrogazdasági korrelációs táblázatot készítettünk el, amelyben a legfõbb nemzetgazdasági mutatószámok alakulását tüntettük fel (GDP, infláció, munkanélküliség, deficit stb.), melybõl világosan kiolvashatók jelentõs anomáliák, amelyek – szerintünk – egy jól átgondolt törvényességi keret megalkotásával, az állami – „diszkrétnek" egyáltalán nem nevezhetõ – beavatkozás nagymértékû korlátozásával, a korrupció elleni, a mainál *sokkal radikálisabb*, *törvényeken* alapuló harccal hamarosan kiküszöbölhetõek és kezdetét veheti a piaci normákon nyugvó, tényleges fejlõdés.

Ezután regressziós elemzésbõl nyert tendenciafüggvények aligha használhatóak közép- vagy hosszútávú becslésekre.

A 2000. esztendõ második negyedévében Románia kidolgozott egy középtávú gazdaságfejlesztési stratégiát, melyet Brüsszelbe továbbított és amely esetében feltételeztük, hogy a mutatószámok jórészt ennek megfelelõen fognak alakulni. Ennek alapján tanúi lehetünk a következõknek:

- bázisévnek 1999-et tekintve

1999=100%	2000	2001	2002	2003	2004
GDP	101,3	104,34	109,56	115,03	121,94
Magánfogyasztás	101,0	103,83	108,71	113,82	120,19
Bruttó tõkefelhalmozás	104,7	112,29	122,90	134,21	148,70
CPI	138,80	167,53	194,0	220,77	243,07

Az Európai Unió hasonló mutatószámaiból jól kiolvasható, használható trendvonalak nyerhetõek:

1999=100%	2000	2001	2002	2003	2004
GDP	102,6	104,5	106,9	109,3	111,6
Magánfogyasztás	101,9	103,8	105,7	107,6	109,4
Bruttó tõkefelhalmozás	102,1	104,2	106,3	108,4	110,5
CPI	101,4	102,9	104,3	105,7	107,1

A stratégia elemzésébõl kitûnik, hogy az elkövetkezõ néhány évben Románia számára a legfontosabb mutató a tõkefelhalmozás. Véleményünk szerint a kidolgozott stratégia reális alapokon nyugszik, de megvalósításához nagyon fegyelmezett, türelmes és *szorgalmas* társadalomra van szükség.